

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Klimaatorlogen?

Dietz, A.J.

Citation

Dietz, A. J. (2010). Klimaatorlogen? *Geografie: Vaktijdschrift Voor Geografen*, 19(1), 20-21. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15484>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15484>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Ton Dietz

Afdeling Geografie, Planologie en
Internationale Ontwikkelingsstudies,
Universiteit van Amsterdam

conflict

De Duitse sociaal psycholoog Harald Welzer schreef een verontrustend boek over te verwachten klimaatoorlogen. Waar blijft de substantiele inbreng van geografen?

Kli maatoorlogen?

Toen het weekblad *Die Zeit* in 2006 genoeg had van de in haar ogen saaie en weinig creatieve sociale wetenschappen in Duitsland gaf ze een vrije opdracht aan Harald Welzer om zich een tijd bezig te houden met Grote Vragen die de sociale wetenschappen zich zouden moeten stellen. Harald Welzer is sociaal psycholoog en de schrijver van een boek dat vijf jaar terug in Duitsland veel teweeg bracht: *Tater. Wie aus ganz normalen Menschen Massenmorder werden*, vertaald als: *Daders. Hoe heel normale mensen massamoordenaars werden*. Hij had het aangedurfd een van de grote vragen uit de sociale psychologie te stellen die in Duitsland lang taboe waren: hoe kwamen gewone mensen er in de jaren dertig en veertig toe om ofwel zelf actieve massamoordenaars te worden ofwel toe te staan dat een politieke cultuur zodanig radicaliseerde dat anderen het konden worden? Hij maakte pijnlijk duidelijk dat het 'normaal' worden van het abnormale, van het normaal moreel verwerpelijke, een proces is dat overal kan plaatsvinden en dat gebruikmaakt van verschuivende grenzen (*shifting baselines*). Welzer ziet de genocidale jaren dertig en veertig niet als ongelukken en een 'terugval in barbaarsheid', maar als een kern van het moderniseringsproces van de 20ste eeuw. Harald Welzer is hoogleraar aan de Universiteit van WittenjHerdecke in Noordrijn-Westfalen, de eerste erkende Duitse priveuniversiteit, en directeur van het Center for Interdisciplinary Memory Research in Essen.

Alarmerend betoog

Welzer vulde zijn opdracht zo in dat hij in 2008 een boek presenteerde met de prikkelende titel *Klimakriege. Wofür im 21Jahrhundert*

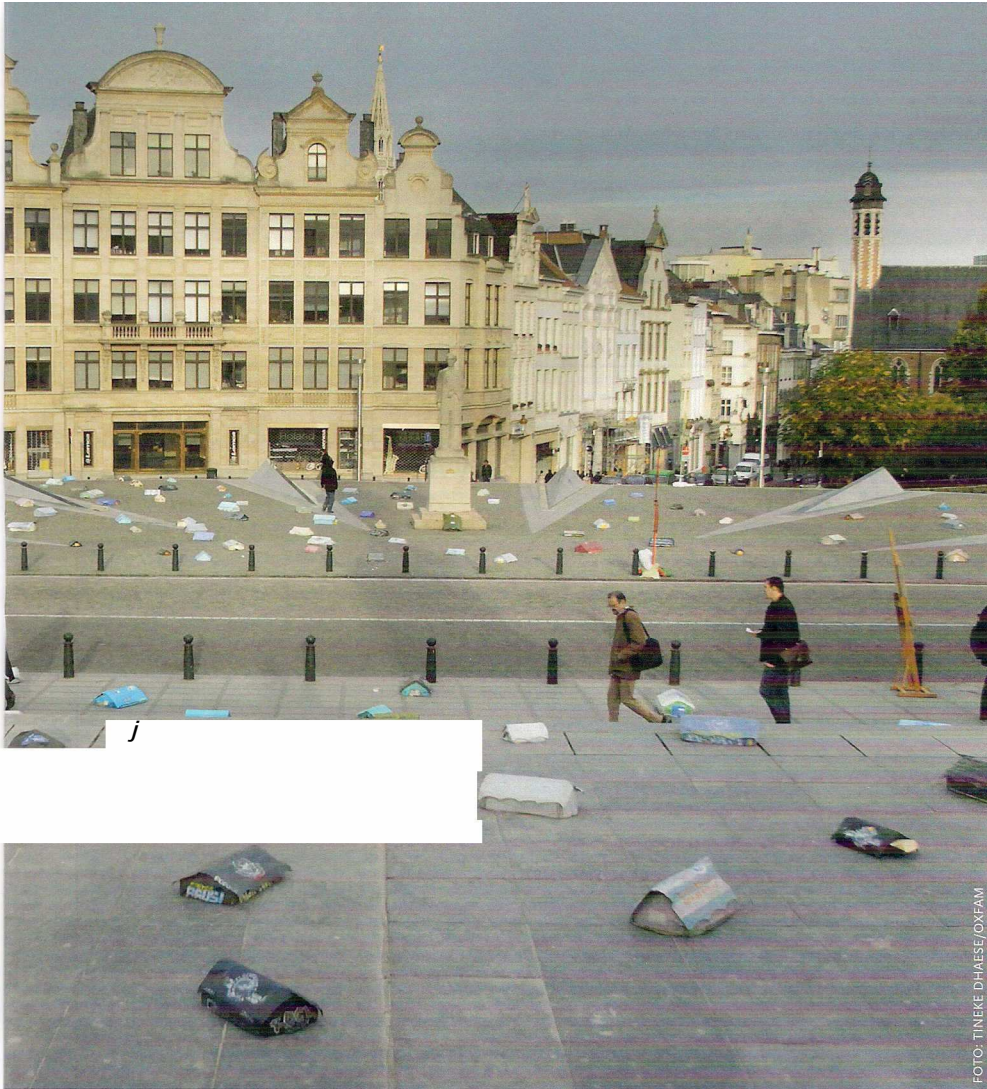
Welzer: 'Wat in Darfur gebeurt, is in feite de eerste echte klimaatoorlog. Door de toenemende droogte moesten de veehoudende nomaden Arabieren - wegtrekken naar **graziger weiden in het zuiden**. Maar daar zaten al mensen, landbouwers - **zwarte Afrikanen.**'

getOtet wird. Ambo liet het heel snel vertalen in het Nederlands, zodat vroeg in 2009 *De Klimaatoorlogen. Waaram in de 21ste eeuw ge~ochten wordt* al in Nederlandse en Vlaamse boekhandels te koop was. Het boek daagt de sociale wetenschappers op allerlei manieren uit. Welzer stelt daarbij een aantal geografische thema's centraal en zes daarvan in het bijzonder: de klimaatverandering en haar waarschijnlijke effecten, de grote geografische verscheidenheid van die effecten, de gerelateerde toename van spanningen over toegang tot hulpbronnen en ontwikkelingsmogelijkheden overal op de wereld, de vorm die deze conflicten zullen aannemen als 'wij-zij conflictenjoorlogen'

met in- en uitsluiting van cultureel en geografisch gedefinieerde groepen, de te verwachten toename van wereldwijde migratiebewegingen, volgend op plotselinge en sluipende catastrofes als gevolg van deze ontwikkelingen, en de hardheid waarmee regionaal specifieke belangengroepen (vooral in de Verenigde Staten en in de Europese Unie) op die migratiedruk zullen reageren ('laat ze maar verrekken'; 'hou ze buiten de deur').

Welzers boek is een alarmerend, en op sommige punten wellicht wat gechargeerd betoog met een pessimistisch slot. Om de economische groei van de laatste twee eeuwen te realiseren hebben we een groot deel van de fossiele koolstof erfenis van de aarde op-

Momenteel zijn er al zo'n 26 miljoen mensen op drift vanwege de klimaatcrisis. Deze miniatuurtenten in Brussel moeten de wereldleiders ervan doordringen dat ze met geld over de brug moeten komen om armere landen te beschermen tegen de gevolgen van die crisis.

toe wel erg kort door de bocht. Zijn voorbeelden zijn nogal eens onevenwichtig (in Afrika gaat het steeds over droogte, terwijl overstromingen en stormschades daar ook een groot risico vormen). Het gestrande schip in de kustwoestijn van Namibie op het omslag van zijn boek heeft helemaal niets te maken met de titel, al zal het goed zijn voor de verkooptijfers. Maar dit alles neemt niet weg dat het boek het verdient serieus genomen te worden - ook door geografen.

Welzer geeft aan dat er volop wordt gezocht naar uitwegen. Zijn voorlaatste hoofdstuk ('Wat gedaan kan worden en wat niet - I') geeft voorbeelden van institutionele vernieuwingen die zouden kunnen voorkomen dat de klimaatcatastrofe uitmond in hulpbronnenoorlogen met migratie-explosies en massale genocide. De lezer krijgt het idee dat met grote inspanningen preventie, mitigatie en adaptatie mogelijk zijn zonder dat het dramatisch uit de hand loopt. Maar in het volgende hoofdstuk (dezelfde titel- II) haalt hij aile hoop onderuit. Daar suggereert hij dat de wereldgemeenschap dit probleem niet op tijd heeft aangepakt en er niet in zal slagen dit alsnog te doen. De klimaatcrisis zal leiden tot een sociale catastrofe van wereldproporties en tot nog grotere ongelijkheden op wereldschaal dan nu al het geval is.

Voor een optimistischer Duitse bron, met voorbeelden hoe het anders zou kunnen, kan de lezer uitwijken naar de Heinrich Boll stichting (www.boell.de) en hun (Duits- en Engelstalige) website. Al deze informatie doet verlangen naar werkelijk wereldleiderschap - waarbij adelaars nodig zijn en geen struisvogels. En het doet verlangen naar een herkenbaarder inbreng van geografen .•

Welzer, H. 2008. *f<limakriege. WofAr im 21Jahrhundert getdted wird*. S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main. Welzer, H. 2009. *De Klimaatoorfogen. Waarom in de 21ste eeuw gevochten wordt al*. Ambo, Amsterdam.

HARALD WELZER

KLIMAKRIEGE
Wofurim
21.Jahrhundert
geloetwird

gemaakt. Daarbij heeft de groei geleid tot een gevaarlijke klimaatverandering, door de stijging van vooral atmosferische CO₂-concentraties van 600 miljard ton tot 800 miljard ton in twee industriële eeuwen. Van de voordelen hebben vooral de laatste twee generaties van een beperkt deel van de wereld (in Noord-Amerika en West-Europa) geprofiteerd. De nadelen kwamen op het bordje van een groot deel van de rest van de wereldbevolking die het minste verweer heeft tegen de gevolgen van klimaatverandering, en de generaties vanaf 2050. De wereldgemeenschap zal volgens Welzer niet in staat zijn de broeikasgasemissies te verminderen tot onder een gevaarlijk niveau. De veroorzakers zullen zich - tegen hoge kosten - redelijk kunnen beschermen tegen de ergste gevolgen (overstromingen, stormschade). De grootste aantallen slachtoffers zullen vallen op de plekken op aarde die het minst hebben bijgedragen aan het probleem, maar zich ook het minst kunnen verdedigen. De rampspoed die vooral kuststeden daar gaat treffen en die leidt tot nog meer oogstmislukkingen en schade door stormen en bosbranden zal de toch al wankel maatschappelijke orde in die regio's onder grote druk zetten. Geweld en migratie zullen sterk toenemen en grote repercussies hebben op wereldschaal. Organisaties die zich bezighouden met 'milieuvluchtelingen'

De meeste slachtoffers zullen vallen op de plekken die het minst schuldig zijn aan de klimaatcrisis

voorspellen aantallen die tien of meer keer hoger liggen dan de 25 miljoen erkende vluchtelingen in de wereld op dit moment. Welzer concludeert dat het Noorden zich zal proberen af te sluiten van de probleemgebieden. De problemen zullen leiden tot een wij-zij-tweedeling die tot dehumanisering leidt en tot mentale afsluiting ('het zijn mindere mensen en er zijn er toch al te veel van, laat ze maar sterven'), al zal de humanitaire hulp van Noord naar Zuid tot enige 'reductie van dissonantie' leiden. Welzers boek staat vol met voorbeelden om ons ervan te doordringen dat dit proces al volop gaande is.

Uitwegen
Welzers schrijfstijl (en de grotendeels heel goede vertaling) is meeslepend, maar af en